

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

16 февруари 2023 година*

„Преюдициално запитване — Спешно преюдициално производство — Пространство на свобода, сигурност и правосъдие — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Компетентност, признаване и изпълнение на съдебни решения по брачни дела и по дела, свързани с родителска отговорност — Международно отвлечане на деца — Хагска конвенция от 1980 г. — Регламент (ЕО) № 2201/2003 — Член 11 — Искане за връщане на дете — Влязло в сила решение, с което се разпорежда връщането на дете — Законодателство на държава членка, в което се предвижда спиране по силата на закона на изпълнението на това решение при подадено искане от някои национални органи“

По дело C-638/22 PPU

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава, Полша) с акт от 12 октомври 2022 г., постъпил в Съда на 13 октомври 2022 г., в рамките на производство по дело

T.C.,

Rzecznik Praw Dziecka,

Prokurator Generalny

при участието на:

M.C.,

Prokurator Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu,

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: K. Jürimäe (докладчик), председател на състав, M. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen и M. Gavales, съдии,

генерален адвокат: N. Emiliou,

секретар: M. Siekierzyńska, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 8 декември 2022 г.,

* Език на производството: полски.

като има предвид становищата, представени:

- за Т.С., от I. Antkowiak, adwokat, M. Bieszczad, radca prawny, и D. Kosobucki, adwokat,
- за М.С., от A. Śliwicka, adwokat,
- за Prokurator Generalny, от S. Bańko, R. Hernand и E. Tkacz,
- за полското правителство, от B. Majczyna и S. Żyrek, в качеството на представители,
- за белгийското правителство, от M. Jacobs, C. Pochet и M. Van Regemorter, в качеството на представители,
- за френското правителство, от A. Daniel и E. Timmermans, в качеството на представители,
- за нидерландското правителство, от C. S. Schillemans, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от J. Hottiaux и S. Noë, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 12 януари 2023 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 11, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183), и членове 22 и 24, член 27, параграф 6 и член 28, параграфи 1 и 2 от Регламент (ЕС) 2019/1111 на Съвета от 25 юни 2019 година относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни въпроси и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвлечение на деца (ОВ L 178, 2019 г., стр. 1), разглеждани във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).
- 2 Запитването е отправено в рамките на производство, образувано по искане на Т.С., който е баща на две малолетни деца, с цел изпълнение на решение за връщане в Ирландия на тези деца, отведени в Полша от тяхната майка, М.С.

Правна уредба

Международното право

- 3 Видно от преамбюла на Конвенцията за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца, сключена в Хага на 25 октомври 1980 г. (наричана по-нататък „Хагската конвенция от 1980 г.“), тя има за цел по-специално да гарантира международноправна защита на децата от вредните последици на незаконното им отвеждане или задържане и да установи процедури, осигуряващи тяхното незабавно връщане в държавата на обичайното им местопребиваване. Тази конвенция, влязла в сила на 1 декември 1983 г., е ратифицирана от всички държави — членки на Европейския съюз.
- 4 Съгласно член 1, буква а) от тази конвенция тя има за цел по-специално да осигури незабавното връщане на децата, отведени или задържани неправомерно в някоя от договарящите държави.
- 5 Член 2 от посочената конвенция гласи:
- „Договарящите държави предприемат всички необходими мерки, за да осигурят осъществяването на целите на тази конвенция на своя територия. За тази цел те прилагат възможно най-бързото производство“.
- 6 Член 3 от същата конвенция гласи:
- „[Отвеждането] или задържането на дете се счита за [неправомерно], когато:
- а) е извършено в нарушение на правото на упражняване на родителски права, предоставено както съвместно, така и поотделно на лице, институция или друг орган, съгласно законите на държавата, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди [отвеждането] или задържането му; и
- б) по време на [отвеждането] или задържането това право е било ефективно упражнявано съвместно или поотделно или би било упражнявано по този начин, ако не е било извършено [отвеждането] или задържането.
- [...]“.
- 7 Член 11, първа алинея от Хагската конвенция от 1980 г. предвижда:
- „Съдебните или административните органи на договарящите държави следва да действат бързо в процедурата по връщането на детето“.
- 8 Член 12, първа и втора алинея от тази конвенция гласи:
- „Когато детето е било [неправомерно отведено] или задържано по смисъла на чл. 3 и [към] датата на подаване на молбата пред съдебния или административния орган на договарящата държава, в която се намира детето, е изтекъл период от време, по-малък от една година от датата на [неправомерното отвеждане] или задържане, съответният орган разпорежда незабавното връщане на детето.

Съдебният или административният орган, дори ако е сезиран след изтичане на периода от една година, посочен в предходната алинея, следва да разпорежи връщането на детето, освен ако не се установи, че то се е приспособило към новата си среда“.

- 9 Съгласно член 13, първа алинея, буква b) от посочената конвенция:

„Независимо от разпоредбите на предходния член съдебният или административният орган на замолената държава не е задължен да разпорежи връщането на детето, ако лицето, институцията или организацията, които се противопоставят на неговото връщане, установят, че:

[...]

- b) съществува сериозна опасност връщането на детето [...] да го изложи на заплахата от психическо или физическо увреждане или по всякакъв друг начин да го постави в неблагоприятна ситуация“.

Правото на Съюза

Регламент № 2201/2003

- 10 Съображения 17 и 33 от Регламент № 2201/2003 гласят:

„(17) В случаите на неправомерно отвеждане или задържане на дете, връщането на детето трябва да се осъществи без закъснение, и за тази цел Хагската конвенция от [...] 1980 г. трябва да продължи да се прилага, както е допълнена от разпоредбите на този регламент и особено на член 11. Съдилищата на държавата членка, в която, или към която детето е било неправомерно отведено или задържано, трябва да могат да се противопоставят на неговото или нейното връщане в особени, надлежно оправдани случаи. Въпреки това, това решение може да се замени от последващо решение на съда на държавата членка на обичайното место[пребиваване] на детето преди неправомерното му отвеждане или задържане. Ако това решение [води до] връщането на детето, връщането трябва да се осъществи, без да се изисква някаква специална процедура за признаване и изпълнение на това решение в държавата членка, в която детето е било [отведено] или задържано.

[...]

- (33) Настоящият регламент зачита основните права и спазва принципите на [Хартата]. В частност, той желае да гарантира зачитането на основните права на детето, както са предвидени от член 24 [от Хартата]“.

- 11 Член 11, параграфи 1 и 3 от посочения регламент гласи:

„1. Когато лице, институция или друг орган, които имат право на упражняване на родителски права, сезира компетентните органи в държавите членки за издаването на решение въз основа на [Хагската конвенция от 1980 г.] за връщането на дете, което е било неправомерно отведено или задържано в държава членка, различна от държавата членка,

където детето обичайно е имало местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, се прилагат параграфи 2—8.

[...]

3. Съдът, пред ко[й]то е подаден[а молбата] за връщане, в съответствие с параграф 1, действа експедитивно при разглеждането на [молбата], като използва най-бързите възможни процедури, които се предвиждат в националното законодателство.

Без да се засяга първата [алинея], съдът, освен когато изключителни обстоятелства правят това невъзможно, се произнася с решение, не по-късно от шест седмици след като молбата е внесена“.

Регламент 2019/1111

- 12 Член 22 от Регламент 2019/1111 гласи:

„Когато лице, институция или друг орган, който твърди, че е нарушено право на упражняване на родителски права, сезира лично или със съдействието на централен орган съда на държава членка с молба за решение въз основа на Хагската конвенция от 1980 г., с което да се постанови връщането на дете на възраст до 16 години, което е било неправомерно отведено или задържано в държава членка, различна от държавата членка, в която е било обичайното местопребиваване на детето непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, се прилагат членове 23—29 и глава VI от настоящия регламент, допълвайки Хагската конвенция от 1980 г.“.

- 13 В член 24 от този регламент се предвижда следното:

„1. Съдът, пред който е подадено искането за връщане на дете по член 22, предприема бързи действия при разглеждането на искането, като използва най-бързите възможни процедури, които се предвиждат от националното право.

2. Без да се засяга параграф 1, първоинстанционният съд се произнася с решение не по-късно от шест седмици след сезирането му, освен ако извънредни обстоятелства правят това невъзможно.

3. Освен когато поради извънредни обстоятелства това е невъзможно, по-висшестоящ съд се произнася с решение не по-късно от шест седмици след предприемането на всички задължителни процесуални стъпки и съдът е в състояние да разгледа апелативната жалба в устно заседание или по друг начин“.

- 14 Член 27, параграф 6 от посочения регламент предвижда:

„Решение, с което се постановява връщане на детето, може да бъде обявено за временно подлежащо на изпълнение, независимо дали се обжалва, когато връщането на детето преди постановяването на решението по обжалването се налага поради висшия интерес на детето“.

15 Член 28 от посочения регламент гласи:

„1. Компетентният за изпълнението орган, до който е подадена молба за изпълнението на решение, с което се постановява връщането на дете в друга държава членка, действа незабавно при обработването на молбата.

2. Когато посоченото в параграф 1 решение не е изпълнено в рамките на шест седмици от датата, когато е образувано изпълнителното производство, страната, която иска изпълнението, или централният орган на държавата членка по изпълнението имат право да изискат от компетентния за изпълнението орган изложение на мотивите за забавянето“.

16 Съгласно член 100 от Регламент 2019/1111:

„1. Настоящият регламент се прилага само към съдебни производства, които са образувани, автентични актове, които са официално изготвени или вписани, и към споразумения, които са вписани на или след 1 август 2022 г.

2. Регламент [№ 2201/2003] продължава да се прилага към решения, постановени при образувани съдебни производства, към автентични актове, изготвени официално или вписани, и към споразумения, придобили изпълнителна сила в държавата членка, в която са били сключени преди 1 август 2022 г., и попадащи в приложното поле на посочения регламент]“.

Полското право

17 В член 388, параграф 1 от Kodeks postępowania cywilnego (Граждански процесуален кодекс) се предвижда следното:

„Ако поради изпълнението на съдебния акт е възможно на страна да се причини непоправима вреда, въззивният съд може по искане на страната да спре изпълнението на своя акт до приключване на касационното производство. Ако отхвърли въззивната жалба, въззивният съд може да спре изпълнението и на акта на първоинстанционния съд“.

18 Член 518², параграф 1 от този кодекс гласи:

„Въззивна инстанция по водените дела за отнемане на лица, намиращи се под родителска власт или настойничество, въз основа на Хагската конвенция от 1980 г. е Sąd Apelacyjny w Warszawie [Апелативен съд Варшава, Полша]“.

19 Съгласно член 519¹, параграфи 2¹ и 2² от посочения кодекс:

„2¹. Касационно обжалване е възможно и по водените дела за отнемане на лица, намиращи се под родителска власт или настойничество, въз основа на Хагската конвенция от 1980 г.

2². Prokurator Generalny [главен прокурор], Rzecznik Praw Dziecka [застъпник за правата на детето] и Rzecznik Praw Obywatelskich [омбудсман] могат да подават касационни жалби по посочените в параграф 2¹ дела в четиримесечен срок, считано от деня на влизане в сила на определението“.

- 20 Ustawa o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego (Закон за изменение на Гражданския процесуален кодекс) от 7 април 2022 г. (Dz. U., 2022 г., позиция 1098), влязъл в сила на 24 юни 2022 г. (наричан по-нататък „Законът от 2022 г.“), изменя Гражданския процесуален кодекс, като включва в него редица разпоредби, посветени на спирането на изпълнението на актове, които са постановени въз основа на Хагската конвенция от 1980 г.
- 21 Така член 388¹ от този кодекс, въведен в него със Закона от 2022 г., гласи:
- „1. По водените дела за отнемане на лица, намиращи се под родителска власт или настойничество, въз основа на [Хагската конвенция от 1980 г.] изпълнението на определение за отнемане на лице, намиращо се под родителска власт или настойничество, се спира по силата на закона, ако субект по член 519¹, параграф 2² подаде искане за това до съда по член 518², параграф 1 в двуседмичен срок, считано от деня на влизане в сила на определението.
2. Спирането на изпълнението на определението по параграф 1 се преустановява, ако субектът по член 519¹, параграф 2² не подаде касационна жалба в двумесечен срок, считано от деня на влизане в сила на определението.
3. Ако субектът по член 519¹, параграф 2² подаде касационна жалба в двумесечен срок, считано от деня на влизане в сила на определението по параграф 1, спирането на изпълнението на това определение се продължава по силата на закона до приключване на касационното производство.
4. Субектът, подал искане за спиране на изпълнението на определението по параграф 1, може да го оттегли в двумесечен срок, считано от деня на влизане в сила на определението, освен ако субект по член 519¹, параграф 2² не е подал касационна жалба.
5. С оттеглянето на искането за спиране на изпълнението на определението по параграф 1 това определение придобива изпълнителна сила“.
- 22 Член 388³ от посочения кодекс, въведен в него със Закона от 2022 г., гласи:
- „Подаването на извънредна жалба по член 89 от Ustawa o Sądzie Najwyższym [Закон за Върховния съд] от 8 декември 2017 г. (Dz. U., 2021 г., позиция 1904, и 2022 г., позиция 480) по водено дело за отнемане на лице, намиращо се под родителска власт или настойничество, въз основа на Хагската конвенция от 1980 г. спира по силата на закона изпълнението на определението за отнемане на лице, намиращо се под родителска власт или настойничество, до приключване на производството по жалбата“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

- 23 Полските граждани Т.С. и М.С. са родители на малолетните деца Н.С. и М.С.(1) (наричани по-нататък заедно „малолетните деца“), родени в Ирландия съответно през 2011 и 2017 г. Семейството от години пребивава в тази държава членка, където Т.С. и М.С. имат постоянна работа. Понастоящем последната е в дългосрочен отпуск по болест.

- 24 През лятото на 2021 г. М.С. заминава с малолетните деца на почивка в Полша със съгласието на Т.С. През септември 2021 г. М.С. уведомява Т.С., че ще остане с децата в тази държава членка за постоянно. Т.С. никога не е давал съгласие за такова постоянно преместване на последните.
- 25 На 18 ноември 2021 г. в Sąd Okręgowy we Wrocławiu (Окръжен съд Вроцлав, Полша) постъпва молба от Т.С. с цел да се разпорежи на М.С. да осигури връщането на малолетните деца в Ирландия въз основа на Хагската конвенция от 1980 г. С определение от 15 юни 2022 г. посоченият съд разпорежда на М.С. да осигури връщането на малолетните деца в седемдневен срок, считано от деня на влизане в сила на това определение.
- 26 М.С. обжалва посоченото определение пред запитващата юрисдикция, Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава), която с определение от 21 септември 2022 г. отхвърля въззивната жалба като неоснователна, тъй като според нея М.С. не може да изтъкне никаква причина за отказ за връщане на малолетните деца в Ирландия. Последното определение придобива изпълнителна сила на 28 септември 2022 г., без М.С. да е изпълнила разпореждането да осигури връщането на децата в Ирландия.
- 27 На 29 септември 2022 г. Т.С. иска от запитващата юрисдикция да му бъде предоставен препис от определението от 21 септември 2022 г. заедно с отбелязване на неговата изпълнителна сила.
- 28 Застъпникът за правата на детето и главният прокурор внасят съответно на 30 септември 2022 г. и 5 октомври 2022 г. искания за спиране на изпълнението на влезлите в сила определения от 15 юни и 21 септември 2022 г. на основание член 388¹, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закона от 2022 г.
- 29 На 21 ноември 2022 г. застъпникът за правата на детето и главният прокурор подават касационни жалби срещу определението от 21 септември 2022 г. до Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша).
- 30 Запитващата юрисдикция отбелязва, че по принцип въззивните съдебни актове по съществото на спора влизат в сила и подлежат на изпълнение дори да са обект на касационно обжалване пред Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша). Преди влизането в сила на Закона от 2022 г. единственото изключение от посоченото правило е било това по член 388 от Гражданския процесуален кодекс. Този член позволява на въззивния съд да спре изпълнението на влязъл в сила съдебен акт до приключване на производството пред Sąd Najwyższy (Върховен съд), ако изпълнението на акта може да причини непоправима вреда на някоя от страните.
- 31 Съгласно въведения със Закона от 2022 г. член 388¹ от Гражданския процесуален кодекс обаче вече е възможно изпълнението на решение, с което се разпорежда връщане на деца по силата на Хагската конвенция от 1980 г., да се спира по искане на главния прокурор, застъпника за правата на детето и омбудсмана (наричани по-нататък „упълномощените органи“), подадено с тази цел до Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава) в двуседмичен срок, считано от деня на влизане в сила на решението. От предоставената от запитващата юрисдикция информация става ясно, че упълномощените органи не са длъжни да мотивират искането си. Такова искане води до спиране на изпълнението по силата на закона за период от поне два месеца.

- 32 Всъщност, когато тези органи не подадат касационна жалба срещу решение за връщане до Sąd Najwyższy (Върховен съд) в рамките на този срок, спирането на изпълнението на това решение се преустановява. За сметка на това съгласно член 388¹, параграф 3 от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закона от 2022 г., ако през посочения период е подадена такава жалба, това спиране се удължава по силата на закона до приключване на производството пред Sąd Najwyższy (Върховен съд).
- 33 Освен това според запитващата юрисдикция, дори Sąd Najwyższy (Върховен съд) да отхвърли касационната жалба, е възможно по искане на посочените органи отново да се стигне до посоченото спиране на основание член 388³ от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закона от 2022 г., като те подадат извънредна жалба в съответствие с този член.
- 34 С оглед на тези съображения запитващата юрисдикция иска да установи дали член 388¹ от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закона от 2022 г., е съвместим с изискването за бързина, залегнало в Регламент № 2201/2003, и по-специално с член 11, параграф 3 от този регламент.
- 35 Освен това тази юрисдикция отбелязва, че в действащото полско законодателство по същество се предвижда, че субекти, които не могат да се квалифицират като съд, са оправомощени да предизвикат спирането на изпълнението на влязло в сила съдебно решение, без упражняването на това правомощие да подлежи на какъвто и да е съдебен контрол. Според посочената юрисдикция това обстоятелство поражда въпроси относно съответствието на това законодателство с член 47 от Хартата, доколкото то лишава страните в производство за връщане от ефективна съдебна защита.
- 36 Освен това с оглед на факта, че датата на влизане в сила на Закона от 2022 г. предхожда само с няколко дни датата, от която започва да се прилага Регламент 2019/1111 — затвърждаващ задължението за бързина, залегнало в Регламент № 2201/2003 — запитващата юрисдикция иска да установи дали разпоредбите, въведени с този закон в Гражданския процесуален кодекс, са съвместими с принципа на лоялно сътрудничество.
- 37 Накрая, ако Съдът потвърди, че Регламент № 2201/2003 не допуска посоченото законодателство, запитващата юрисдикция иска да установи дали трябва да остави последното без приложение в съответствие с принципа на предимство на правото на Съюза.
- 38 При това положение Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли да се приеме, че член 11, параграф 3 от [Регламент № 2201/2003], както и членове 22 и 24, член 27, параграф 6 и член 28, параграфи 1 и 2 от [Регламент 2019/1111] във връзка с член 47 от [Хартата] не допускат да се прилага национална разпоредба, съгласно която по водените дела за отнемане на лица, намиращи се под родителска власт или настойничество, въз основа на [Хагската конвенция от 1980 г.] изпълнението на определение относно отнемането на лице, намиращо се под родителска власт или настойничество, се спира по силата на закона, ако [упълномощените органи] подадат искане [за това] до Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава) в двуседмичен срок, считано от деня на влизане в сила на определението?“.

По искането за прилагане на спешното преюдициално производство

- 39 Запитващата юрисдикция е поискала настоящото преюдициално запитване да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство, предвидено в член 107, параграф 1 от Процедурния правилник на Съда.
- 40 В подкрепа на искането си тази юрисдикция изтъква причини, свързани с висшия интерес на малолетните деца. По-конкретно имало риск отношенията родител — деца, както и благосъстоянието на тези деца да претърпят непоправима вреда поради разделянето им от техния баща, което било удължено поради упражняването от застъпника за правата на детето и главния прокурор на тяхното правомощие да спрат със свое искане изпълнението на решението за връщане в Ирландия.
- 41 На първо място, следва да се констатира, че настоящото преюдициално запитване се отнася до тълкуването по-специално на разпоредбите от Регламент № 2201/2003, който е приет по-конкретно въз основа на член 61, буква в) ЕО, понастоящем член 67 ДФЕС, и на разпоредбите от Регламент 2019/1111, който е приет на основание член 81, параграф 3 ДФЕС. Следователно тези актове попадат в обхвата на част трета, дял V — отнасящ се до пространството на свобода, сигурност и правосъдие — от Договора за функционирането на ЕС. Поради това запитването може да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство.
- 42 На второ място, що се отнася до условието за спешност, от акта за преюдициално запитване е видно, че малолетните деца са отделени от баща си от повече от една година и че удължаването на това положение би могло сериозно да навреди на бъдещите отношения на децата с техния баща.
- 43 При тези обстоятелства на 26 октомври 2022 г. по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат трети състав на Съда реши да уважи искането на запитващата юрисдикция за разглеждане на настоящото преюдициално запитване по реда на спешното преюдициално производство.

По допустимостта на преюдициалното запитване

- 44 Главният прокурор и по същество М.С. оспорват допустимостта на преюдициалното запитване.
- 45 Първо, според главния прокурор поставеният от запитващата юрисдикция преюдициален въпрос е хипотетичен и не е необходим за разрешаването на спора в главното производство. Всъщност спорът вече бил разрешен окончателно и тази юрисдикция не разполагала с никаква компетентност по отношение на спирането на изпълнението на влезлите в сила определения за връщане, постановени на първа и втора инстанция, тъй като това спиране се извършвало по силата на закона.
- 46 Второ, главният прокурор твърди, че този въпрос е недопустим, тъй като посочената юрисдикция иска тълкуване на Регламент 2019/1111, докато в случая този регламент не е приложим *ratione temporis*.

- 47 На първо място, следва да се припомни, че само националният съд, който е сезиран със спора в главното производство и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, щом поставените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (решение от 24 ноември 2022 г., Върховен административен съд (Отмяна на оспорваната разпоредаба), C-289/21, EU:C:2022:920, т. 24 и цитираната съдебна практика).
- 48 В този смисъл Съдът може да не се произнесе по отправеното от национална юрисдикция преюдициално запитване само когато е очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 24 ноември 2022 г., Върховен административен съд (Отмяна на оспорваната разпоредаба), C-289/21, EU:C:2022:920, т. 25 и цитираната съдебна практика).
- 49 Освен това следва да се припомни, че изразът „да бъде постановено нейното решение“ по смисъла на член 267, втора алинея ДФЕС обхваща цялото производство, водещо до решението на запитващата юрисдикция. Този израз трябва да се тълкува широко, за да не се допусне редица процесуални въпроси да се считат за недопустими и да не могат да се тълкуват от Съда, както и последният да не може да тълкува всякакви разпоредби от правото на Съюза, които запитващата юрисдикция е длъжна да приложи (решение от 21 ноември 2019 г., Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, C-678/18, EU:C:2019:998, т. 25 и цитираната съдебна практика).
- 50 В това отношение, първо, от акта за преюдициално запитване и становищата, представени от страните в съдебното заседание, е видно, от една страна, че Т.С. е подал до запитващата юрисдикция молба за изпълнение на определението от 21 септември 2022 г., с което тази юрисдикция е разпоредила връщането на малолетните деца в Ирландия. От друга страна, в съответствие с член 388¹ от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закона от 2022 г., посочената юрисдикция е длъжна да уважи исканията за спиране на това изпълнение, подадени от главния прокурор и застъпника за правата на детето.
- 51 При тези обстоятелства, както отбелязва генералният адвокат в точка 46 от своето заключение, запитващата юрисдикция очевидно е сезирана с противоположни искания, представени, от една страна, от Т.С. и от друга страна, от главния прокурор и застъпника за правата на детето. Тези искания отразяват наличието на „спор“ между тези страни, който се отнася до изпълнението на определението за връщане от 21 септември 2022 г. и по който в рамките на посочените искания запитващата юрисдикция трябва да постанови решение по смисъла на член 267, втора алинея ДФЕС.
- 52 Второ, що се отнася до връзката между отправения от запитващата юрисдикция преюдициален въпрос и действителността или предмета на спора в главното производство, от акта за преюдициално запитване ясно следва, че целта на този въпрос е да позволи на тази юрисдикция да определи дали разпоредбите от Регламент № 2201/2003 и Регламент 2019/1111 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат член 388¹ от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закона от 2022 г., и дали тя евентуално трябва да остави този член без приложение. По този начин посочената юрисдикция доказва

надлежно, че отговорът на Съда на този въпрос е „необходим“ по смисъла на член 267, втора алинея ДФЕС, за да може тя да се произнесе по евентуалното спиране на изпълнението на разглежданото решение за връщане.

- 53 На второ място, допустимостта на настоящото преюдициално запитване не може да бъде поставена под съмнение от довода на главния прокурор, че в настоящия случай Регламент 2019/1111 не е приложим *ratione temporis*. Всъщност, когато не е съвсем очевидно, че тълкуването на акт от правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, възражението за неприложимост на този акт по делото в главното производство не засяга допустимостта на преюдициалното запитване, а се отнася до съществуването на отправените преюдициални въпроси (вж. в този смисъл решения от 13 юли 2006 г., *Manfredi и др.*, C-295/04—C-298/04, EU:C:2006:461, т. 30, и от 19 декември 2019 г., *Dobersberger*, C-16/18, EU:C:2019:1110, т. 21).
- 54 При това положение преюдициалното запитване е допустимо.

По преюдициалния въпрос

- 55 В самото начало следва да се отбележи, че макар поставеният въпрос да се отнася както до тълкуването на разпоредбите от Регламент № 2201/2003, така и на тези от Регламент 2019/1111, само първият от тези регламенти е приложим *ratione temporis* към спора в главното производство. Всъщност от член 100, параграф 2 от Регламент 2019/1111 е видно, че след влизането в сила на Регламент 2019/1111 Регламент № 2201/2003 продължава да се прилага към производствата, образувани преди 1 август 2022 г. В настоящия случай, както бе посочено в точка 25 от настоящото решение, Т.С. е подал жалбата си до *Sąd Okręgowy we Wrocławiu* (Окръжен съд Вроцлав, Полша) на 18 ноември 2021 г.
- 56 В това отношение, макар молбата на Т.С. за изпълнение на определението за връщане от 21 септември 2022 г. да е подадена след 1 август 2022 г., това не променя факта, че съгласно информацията, с която Съдът разполага, тази молба представлява не отделно производство, а етап от производството за връщане, в основата на което е молбата на Т.С., подадена на 18 ноември 2021 г. с цел да се разпoredи връщането на малолетните деца в Ирландия.
- 57 При тези обстоятелства следва да се приеме, че с въпроса си запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, разглеждан във връзка с член 47 от Хартата, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национално законодателство, даващо възможност по искане на органи, които нямат качеството на съд, по силата на закона за период от поне два месеца да се спре изпълнението на решение за връщане, постановено въз основа на Хагската конвенция от 1980 г., без те да трябва да мотивират своето искане за спиране.
- 58 В това отношение следва да се припомни, че съгласно член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 съдът, до който е подадена молба за връщане на дете, действа експедитивно в производството по нея, използвайки най-бързите възможни процедури, които се предвиждат в националното право. Освен когато изключителни обстоятелства правят това невъзможно, този съд се произнася с решение не по-късно от шест седмици след сезирането си.

- 59 На първо място, съгласно постоянната съдебна практика при тълкуване на разпоредба от правото на Съюза трябва да се вземе предвид не само нейният текст, но и контекстът ѝ, както и целите, преследвани от правната уредба, от която тя е част (решение от 28 октомври 2022 г., *Generalstaatsanwaltschaft München* (Екстрадиция и *ne bis in idem*), C-435/22 PPU, EU:C:2022:852, т. 67).
- 60 Най-напред, от текста на член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, и по-специално от използването на изразите „експедитивно“ и „най-бързите възможни“, е видно, че когато дете е било неправомерно отведено или задържано в държава членка, различна от държавата членка, в която е било обичайното му местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, компетентните съдилища на държавите членки са длъжни да постановят решение за връщане на съответното дете в особено кратък и строг срок. Такова решение по принцип трябва да бъде постановено не по-късно от шест седмици след сезирането на тези съдилища, като се използват най-бързите възможни процедури, които се предвиждат в националното право. Изключение от това правило е възможно само при „изключителни обстоятелства“.
- 61 По-нататък, такова тълкуване се потвърждава от контекста, в който се вписва член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, и по-специално от релевантните разпоредби от Хагската конвенция от 1980 г.
- 62 Всъщност Регламент № 2201/2003, и по-специално член 11 от него, допълва и конкретизира правилата от Хагската конвенция от 1980 г., които уреждат процедурата за връщане на неправомерно отведените деца. В този контекст членове 8—11 от Конвенцията и член 11 от този регламент формират едно неделимо нормативно цяло, което се прилага за производствата по връщане на неправомерно отведени деца в рамките на Съюза (вж. в този смисъл Становище 1/13 (Присъединяване на трети държави към Хагската конвенция) от 14 октомври 2014 г., EU:C:2014:2303, т. 77 и 78).
- 63 Поради припокриването и съществуващата тясна връзка между разпоредбите от този регламент и разпоредбите от посочената конвенция е възможно последните да оказват въздействие върху смисъла, обхвата и ефективността на установените със същия регламент правила (вж. в този смисъл Становище 1/13 (Присъединяване на трети държави към Хагската конвенция) от 14 октомври 2014 г., EU:C:2014:2303, т. 85).
- 64 В този контекст, първо, съгласно преамбюла и член 1, буква а) от Хагската конвенция от 1980 г. последната има за цел незабавното връщане на съответното дете в обичайното му местопребиваване. Второ, член 2, второ изречение от тази конвенция задължава органите на договарящите държави да прилагат възможно най-бързото производство при разглеждането на искане за връщане. Трето, съгласно член 11, първа алинея от посочената конвенция съдебните или административните органи на договарящите държави следва да действат бързо в процедурата по връщането на детето. Четвърто, в член 13 от същата конвенция изчерпателно се посочват хипотезите, в които съдебният орган на замолената договаряща държава не е длъжен да разпорежи връщането на детето. По-конкретно съгласно член 13, първа алинея, буква б) от Хагската конвенция от 1980 г. този орган не е длъжен да разпорежи връщането на дете, ако институцията или органът, които се противопоставят на неговото връщане, установят, че съществува сериозна опасност връщането на детето да го изложи на заплахата от психическо или физическо увреждане или по всякакъв друг начин да го постави в неблагоприятна ситуация.

- 65 От всички тези разпоредби е видно, че съгласно Хагската конвенция от 1980 г., от една страна, когато детето е отведено неправомерно от обичайното си местопребиваване, връщането му трябва да се извърши незабавно чрез възможно най-бързото производство, предвидено в националното право. От друга страна, връщането може да не бъде разпоредено само при изключителни обстоятелства, по-специално при наличие на сериозна опасност за детето.
- 66 Накрая, целите на Регламент № 2201/2003, и по-специално на член 11, параграф 3, също потвърждават съдържащите се в точки 60 и 65 от настоящото решение констатации.
- 67 Така, първо, следва да се припомни, че в Регламент № 2201/2003 се изхожда от разбирането, че висшият интерес на детето трябва да бъде водещ. Посоченият регламент по-специално има за цел да възпре отвлеченията на деца от една държава членка в друга, а при отвлечане да осигури незабавното връщане на детето (вж. в този смисъл решение от 11 юли 2008 г., Rinau, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, т. 51 и 52).
- 68 Второ, както гласи съображение 17 от Регламент № 2201/2003, при неправомерно отвеждане или задържане на дете неговото връщане трябва да се осъществи незабавно. Освен това съдилищата на държавата членка, в която или към която детето е било неправомерно отведено или задържано, трябва да могат да се противопоставят на неговото връщане в особени, надлежно оправдани случаи.
- 69 Трето, от практиката на Съда е видно, че една от целите на член 11 от този регламент е възстановяването на положението *quo ante*, т.е. на положението, съществувало преди неправомерното отвеждане или задържане на детето (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2017 г., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, т. 61).
- 70 Четвърто, Съдът вече е постановил, че процедурата за връщане по естеството си е ускорена процедура, тъй като тя цели — както се предвижда в преамбюла на Хагската конвенция от 1980 г. и съображение 17 от Регламент № 2201/2003 — да се гарантира бързото връщане на детето (решение от 8 юни 2017 г., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, т. 57).
- 71 Следователно от буквалното, контекстуалното и телеологичното тълкуване на член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 е видно, че тази разпоредба, от една страна, задължава съд на държава членка, сезиран с молба за връщане на неправомерно отведено от обичайното му местопребиваване дете, по принцип да се произнесе по тази молба не по-късно от шест седмици от сезирането си, като използва най-бързите възможни процедури, предвидени в националното право. От друга страна, връщането на неправомерно отведено дете може да не бъде разпоредено само в особени и изключителни случаи.
- 72 Задълженията, произтичащи от посочения член 11, параграф 3, действително се отнасят до процедурата за приемане на решение за връщане. Трябва обаче да се приеме, както прави генералният адвокат в точка 59 от заключението си, че изискването за ефективност и бързина, което ръководи приемането на решение за връщане, е задължително за националните органи и при изпълнението на такова решение. Всъщност посоченият член 11, параграф 3 би бил лишен от полезно действие, ако националното право позволяваше спиране на изпълнението на влязло в сила решение, с което се разпорежда връщането на дете.

- 73 Според практиката на Съда прилагането на националните материално- и процесуалноправни норми обаче не трябва да накърнява полезното действие на Регламент № 2201/2003 (вж. в този смисъл решение от 11 юли 2008 г., *Rinau*, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, т. 82).
- 74 Следва още да се отбележи, че като налага задължения за приемане и съответно за изпълнение във възможно най-кратки срокове на решение, което позволява бързото връщане на детето в обичайното му местопребиваване след незаконно отвлечане, Регламент № 2201/2003 се стреми, както е видно от съображение 33, да осигури зачитането на основните права, гарантирани с Хартата, и по-специално на основните права на детето, предвидени в член 24 от Хартата.
- 75 В това отношение в член 7 от Хартата се признава правото на зачитане на личния и семейния живот и той трябва да се тълкува във връзка със задължението за отчитане на висшия интерес на детето, признат в член 24, параграф 2 от нея. Следва също да се отчита необходимостта на детето да поддържа редовно лични отношения и преки контакти с двамата си родители, изразена в член 24, параграф 3 от Хартата (вж. в този смисъл решение от 17 ноември 2022 г., *Belgische Staat* (Сключила брак малолетна или непълнолетна бежанка), C-230/21, EU:C:2022:887, т. 48).
- 76 Същевременно съгласно член 52, параграф 3 от Хартата, доколкото тя съдържа права, съответстващи на права, гарантирани от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“), техният смисъл и обхват са същите като дадените им в посочената конвенция. Член 53 от Хартата добавя във връзка с това, че никоя нейна разпоредба не трябва да се тълкува като ограничаваща или накърняваща — в приложното поле на правото на Съюза — правата, признати по-специално от ЕКПЧ (вж. в този смисъл решение от 8 декември 2022 г., *CJ* (Решение за отложено предаване поради наказателно преследване), C-492/22 PPU, EU:C:2022:964, т. 79 и цитираната съдебна практика).
- 77 Така, що се отнася до член 8 от ЕКПЧ, който съответства на член 7 от Хартата (вж. в този смисъл решение от 8 декември 2022 г., *Orde van Vlaamse Balies* и др., C-694/20, EU:C:2022:963, т. 25), Европейският съд по правата на човека е приел, че по делата, отнасящи се до решения, постановени въз основа на Хагската конвенция от 1980 г., адекватността на дадена мярка трябва по-специално да се преценява в зависимост от бързината на нейното прилагане. Тези дела изискват неотложно разглеждане, тъй като изтичането на време може да има непоправими последици за отношенията между децата и родителя, който не живее с тях. Забавянията в производството могат сами по себе си да позволят да се констатира, че органите не са изпълнили носените от тях задължения за предприемане на действие по силата на ЕКПЧ (вж. в този смисъл решение на ЕСПЧ от 28 април 2015 г., *Ferrari c/y Румъния*, CE:ECHR:2015:0428JUD000171410, § 49).
- 78 На второ място, съвместимостта на национално законодателство като описаното в точка 57 от настоящото решение с член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 трябва да се прецени именно въз основа на тълкуването на тази разпоредба, възприето в предходните точки от настоящото решение.

- 79 Според предоставената на Съда информация, съгласно това законодателство изпълнението на решение за връщане се спира по силата на закона за период от поне два месеца, когато един от упълномощените органи подаде искане в този смисъл до Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава) в двуседмичен срок, считано от деня на влизане в сила на това решение
- 80 Освен това, ако след внасянето на това искане този орган подаде касационна жалба до Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша) срещу посоченото решение, спирането на изпълнението на последното се удължава по силата на закона до приключване на касационното производство пред този съд.
- 81 Следователно, първо, подаването на посоченото искане води до спиране за период от поне два месеца на изпълнението на решение за връщане на дете в обичайното му местопребиваване, въпреки че това решение е влязло в сила. Връщането може да бъде спряно за много по-дълъг период, ако упълномощените органи решат да подадат касационна жалба срещу посоченото решение. Така, с оглед на изискванията за бързина, залегнали в член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, след като води до спиране по силата на закона на изпълнението на такова решение за връщане, подаването на посоченото искане може да лиши тази разпоредба от полезен ефект. Освен това е възможно посочените органи отново да постигнат спиране на изпълнението на решение за връщане на основание член 388³ от Гражданския процесуален кодекс, въведен в него със Закона от 2022 г., като подадат извънредна жалба в съответствие с този член.
- 82 В това отношение се налага изводът, че само по себе си спиране с продължителност от два месеца на изпълнението на влязло в сила решение за връщане надхвърля срока, в който това решение трябва да бъде прието съгласно посочената разпоредба от Регламент № 2201/2003.
- 83 Второ, от информацията, с която Съдът разполага, е видно, че изпълнението на решение за връщане се спира по силата на закона със самото искане на упълномощените органи. Тези органи, които впрочем нямат качеството на съд, не са длъжни да мотивират искането си и Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава) е длъжен да го уважи, без да може да упражни съдебен контрол в това отношение. Следователно разглежданото в главното производство законодателство явно не може да гарантира, както това бе припомнено в точка 71 от настоящото решение, че връщането на детето в обичайното му местопребиваване може да бъде спряно само в особени и изключителни случаи, и при всички положения не гарантира, че спирането е надлежно мотивирано.
- 84 Освен това съгласно постоянната практика на Съда член 47 от Хартата не допуска възможност публичен орган да възпрепятства изпълнението на съдебно решение, тъй като закрепеното в този член право на ефективни правни средства за защита би било илюзорно, ако правният ред на държава членка позволява влязло в сила и задължително съдебно решение да не произведе действие в ущърб на някоя от страните (вж. в този смисъл решения от 30 юни 2016 г., Тома и Biroul Executorului Judecătorească Horațiu-Vasile Cruduleci, C-205/15, EU:C:2016:499, т. 43 и цитираната съдебна практика, от 29 юли 2019 г., Торубаров, C-556/17, EU:C:2019:626, т. 72 и 73, и от 19 декември 2019 г., Deutsche Umwelthilfe, C-752/18, EU:C:2019:1114, т. 36).

- 85 С оглед на изложените по-горе съображения следва да се констатира, че национално законодателство като описаното в точка 57 от настоящото решение може да накърни полезното действие на член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003.
- 86 Това заключение не може да бъде поставено под въпрос с довода на полското правителство, че по същество такова законодателство е абсолютно необходимо, за да се позволи на упълномощените органи да подадат касационна жалба до Sąd Najwyższy (Върховен съд), и по този начин да се предотврати нанасянето на съответните деца на непоправима вреда, дължаща се на изпълнителния характер на влязло в сила решение за връщане, ако се окаже, че то трябва да бъде отменено от този съд.
- 87 Всъщност, както посочва запитващата юрисдикция, от една страна, преди член 388¹ да бъде въведен в Гражданския процесуален кодекс със Закона от 2022 г., в член 388 от този кодекс вече се е предвиждал механизъм, позволяващ на Sąd Apelacyjny w Warszawie (Апелативен съд Варшава) да спре изпълнението на влязло в сила решение за връщане, евентуално по искане на един от упълномощените органи, когато този съд счете, че съответното дете може да бъде изложено на сериозна опасност от физическо или психологическо увреждане, ако бъде върнато.
- 88 От друга страна, от практиката на Съда е видно, че съдебната защита на това дете срещу такава опасност по принцип вече е осигурена от наличието на право на оспорване по съдебен ред (вж. в този смисъл решение от 26 септември 2018 г., *Belastingdienst/Toeslagen* (Суспензивно действие на въззивната жалба), C-175/17, EU:C:2018:776, т. 34) дори когато се твърди, че е налице сериозна опасност по смисъла на член 13, първа алинея, буква b) от Хагската конвенция от 1980 г.
- 89 Ето защо, както е видно от точки 82—84 от заключението на генералния адвокат, от член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, разглеждан във връзка с членове 24 и 47 от Хартата, не следва, че правото на Съюза задължава държавите членки да предвидят допълнителна съдебна инстанция за защита срещу решение за връщане, ако това решение е прието в рамките на производство, в което вече се предвиждат две съдебни инстанции, и това производство позволява да се вземе предвид наличието на рискове, ако съответното дете бъде върнато. А fortiori това право не позволява на държавите членки да осигуряват на жалбите, подадени срещу такова решение, суспензивно действие по силата на закона, противно на това, което, изглежда, предвижда член 388¹, параграф 3 от Гражданския процесуален кодекс, изменен със Закона от 2022 г.
- 90 На трето и последно място, що се отнася до последиците от заключението в точка 85 от настоящото решение, следва да се припомни, че принципът на предимство на правото на Съюза налага на националния съд, натоварен в рамките на своята компетентност с прилагането на разпоредбите от правото на Съюза, задължението да гарантира пълното действие на изискванията на това право в отнесения до него спор, като при необходимост сам вземе решение да остави без приложение всяка национална уредба или практика, дори да е по-късна, която противоречи на разпоредба от правото на Съюза с директен ефект, без да е необходимо да иска или изчаква тази национална уредба или практика преди това да бъде премахната по законодателен ред или по какъвто и да било друг конституционен път (вж. в този смисъл решение от 22 февруари 2022 г., *RS* (Действие на решенията на конституционен съд), C-430/21, EU:C:2022:99, т. 53).

- 91 В това отношение следва да се припомни, че съгласно член 288, втора алинея ДФЕС регламентът е акт с общо приложение и се прилага пряко във всички държави членки. Следователно поради самото си естество и функцията си в системата на източниците на правото на Съюза той може да предостави на частноправните субекти права, които националните юрисдикции са длъжни да защитават (вж. в този смисъл решение от 17 септември 2002 г., *Muñoz и Superior Fruiticola*, C-253/00, EU:C:2002:497, т. 27).
- 92 В настоящия случай следва да се отбележи, че член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003 възлага на държавите членки ясно и точно задължение за постигане на резултат, което не е съпроводено с никакво условие по отношение на изискването за бързина, с което са обвързани производствата за приемане на решение за връщане по смисъла на Хагската конвенция от 1980 г. Следователно запитващата юрисдикция ще трябва да гарантира в рамките на своите правомощия пълното действие на тази разпоредба от правото на Съюза, като при необходимост остави без приложение националното законодателство, което накърнява постигането на полезния ефект на посочената разпоредба.
- 93 С оглед на изложените съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 11, параграф 3 от Регламент № 2201/2003, разглеждан във връзка с член 47 от Хартата, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национално законодателство, даващо възможност по искане на органи, които нямат качеството на съд, по силата на закона за период от поне два месеца да се спре изпълнението на решение за връщане, постановено въз основа на Хагската конвенция от 1980 г., без те да трябва да мотивират своето искане за спиране.

По съдебните разноски

- 94 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

Член 11, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000, разглеждан във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз,

трябва да се тълкува в смисъл, че:

не допуска национално законодателство, даващо възможност по искане на органи, които нямат качеството на съд, по силата на закона за период от поне два месеца да се спре изпълнението на решение за връщане, постановено въз основа на Конвенцията за гражданските аспекти на международното отвлечение на деца, сключена в Хага на 25 октомври 1980 г., без те да трябва да мотивират своето искане за спиране.

Подписи